

גירס

(Gurs). מחנה המעצר הראשון בצרפת ואחד המחנות הגדולים ביותר בה. המחנה הוקם בשטח הישוב גירס, כ- 80 ק"מ מגבול ספרד וכ-16 ק"מ מהעיירה אולורון-סנט-מרי

(Oloron-Sainte-Marie), על רמה הצופה אל הפירנאים התחתיים.

מחנה גירס הוקם באפריל 1939, עם התמוטטות הרפובליקה הספרדית, והעצורים הראשונים היו חיילים רפובליקנים שנמלטו לצרפת בעקבות נצחונם של פרנקו. בין החיילים עצורים הללו היו מתנדבים יהודים לבריגדה הבין-לאומית. בראשית 1940 נשלחו לגירס כ-4,000 גרמנים ואוסטרים – רובם יהודים – וכן מנהיגים קומוניסטים צרפתיים, שבעקבות חוזה ריבנטרופ-מולוטוב הוקיעו את המלחמה נגד גרמניה. ב-22-25 באוקטובר 1940, ארבעה חודשים אחרי כניעת צרפת, שילחו שלטונות הכיבוש הגרמניים לגירס, בניגוד להסכם שביתת-הנשק עם צרפת, את כול יהודי באדן ופפלץ (פלטינט) שבגרמניה וכן יהודים מכמה מקומות בוירטמברג (Württemberg), בסך-הכול 7,500 נפש. זו היתה 'אקציית בירקל' (Aktion Bürckel), על-שמו של הגאוליטר (מושל המחוז) של אלזס-לורן.

באמצע יולי 1940, מיד אחרי כניעת צרפת, שוחררו מגירס כול העצורים הגרמנים הלא-יהודים והפרו-נאצים. בסוף אוקטובר 1940 שוחררו הקומוניסטים הצרפתים. מנובמבר 1940 עד אוגוסט 1942 שוחררו כ-2,000 יהודים, בסיוע "היצ"ם", והיגרו לארצות הים.

התנאים במחנה גירס היו קשים: סידורי התברואה היו פרימיטיביים ביותר, לא היו די מים, וכול המחנה סבל תמיד מרעב. בחורף 1940-1941 בלבד מתו כ-800 עצירים במגיפות, כגון טיפוס ודיזנטריה. בסך-הכול נקברו בבית הקברות בגירס 1,187 עצירים, 20 מהם ספרדים וכול השאר יהודים.

למרות התנאים הקשים התנהלה במחנה פעילות רבה ומגוונת בתחומי התרבות, וזאת ברמה גבוהה מאוד. היא כללה קונצרטים, הצגות תיאטרון, הרצאות ותערוכות, וכן שיעורים ללימוד עברית, צרפתית ואנגלית, תולדות ישראל, מקרא ותלמוד. אלפי עצירים היו משתתפים בטקסי דת ובתפילות בחגים.

כ-6,000 עצורים יהודים נשלחו דרך מחנה דרנסי למחנות ההשמדה אושוויץ-בירקנאו וסוביבור. המשלוח הראשון להשמדה יצא מגירס ב-6 באוגוסט 1942 והאחרון בסתיו 1943. ב-29 בדצמבר 1943 נשארו בגירס 48 יהודים. המחנה שוחרר בקיץ 1944.

על מחנה גירס אמר הסופר הצרפתי לואי ארגון: 'גירס היא הברה משונה, מעין יבבה שאינה מצליחה לצאת מן הגרון'.

